

Arnulf Øverland (1889 – 1968) https://no.wikipedia.org/wiki/Arnulf_%C3%98verland

DEN SAVNEDE I: *Gud plantet en have* 1931. Oslo. Her fra E. Beyer: *Perler i prosa*. Norske noveller 1966. Oslo.

Sc. 1) -Fru Hempel stod nettopp og ryddet av kjøkkenbenken, da det ringte. Hun hadde ikke kledd seg ordentlig ennå; men Etti var gått, så hun fikk gå og lukke opp selv. Der stod en mann utenfor med skyggelue og grå kappe. Han hadde en sekk under armen. Han sa ikke noe, bare stod og så på henne; kremtet litt, men sa ikke noe. Hun ville slå døren igjen - hun hadde ikke noe å gi bort. Forresten likte hun ikke sånne som kom og ringte på dørene - og slett ikke når hun var alene i huset. Da gikk han innpå henne og tok i døren.

SC, 2) - Lise! sa han.

Kjente han henne? Fru Hempel stirret inn i det utslitte og værbrente ansiktet, det lignet noe hun hadde drømt, Stemmen lignet også. Så skrek hun. Hun slapp taket i døren, rygget bakover, famlet sig gjennom entreen og inn i stuen og satte sig. Mannen kom etter.

- Det er meg! sa han.

- Lever du? hvisket hun. Skrekken fylte henne helt opp til halsen.

- Ja, sa han.

- Og vi som trodde du var død!

- Nei. Nei, jeg ble tatt til fange.

- Du stod på listen blant de savnede. Og så hørte vi ikke mer fra deg. Ikke et ord. Hvorfor skrev du ikke?

- Der var ingen post, Vi prøvde å få sendt brev noen ganger, og de sa de skulle sende dem, men ... Siden hadde vi ikke papir.

- Var det i Russland, du var?

- Ja, i Sibir.

- Hele tiden? - Det var i 1915 du ble borte? - Ja,

- Og nå har vi 1930. - Femten år!

- Ja.

- Men hvorfor kom du ikke før? Krigen var jo slutt i 1918!

- I 1918? - Nei. Vi var i fangeleiren ved Krasnojarsk i tre år. Og så kom Koltsjak. Så gikk vi med ham mot bolsjevikene. Og så ble vi fanget på ny. Det var i 1919. Siden var vi på veiarbeid for det meste - og landarbeid.

- Dere var ikke i fangeleiren hele tiden da? - Nei, de siste årene var vi fri.

Kunde dere ikke komme hjem igjen da? - Gå rundt jorden? - Nei.

SC, 3) Hun så på ham. - Det var hennes mann som var kommet tilbake. En grå, halvgammel mann som lignet Georgs far. Engang hadde hun vært gift med ham - det vil si hun var jo faktisk gift med ham!

Hun så på ham. - Hun var ikke redd lenger. Denne fattige, gamle mannen var hun ikke redd. Men hun visste ikke hva hun skulle gjøre med ham. Han stod der foran henne med sekken under armen ennå; men hun fikk ikke til å be ham sitte ned - for han var jo hjemme hos seg selv på en måte.

Der gikk noen ute i trappegangen. Hun hadde glemt å lukke dørene etter seg. Hun var litt matt i knærne ennå, kjente hun.

Sc. 4) Forts. sc. 2): - Skal du ikke legge fra deg sekken din? sa hun.

-Jo. Han gikk bort til døren og satte den fra sig. Der stod en stol også. Han fikk sette seg. Luen la han oppå sekken. Han var temmelig trett, hadde gått hele veien fra Schlesischer Bahnhof.

- Har du spist frokost? Vil du jeg skal smøre litt mat til deg? spurte hun.

- Ja takk.

Hun gikk ut og satte kaffekjelen over.

En stund etter kom hun inn igjen, påkledd, med kåpe og hatt. - Ja, nå er maten ferdig til deg. Jeg får gå nå, jeg. Jeg er tilbake til middag.

- Skal du gå?

- Ja, jeg må gå i butikken.

- Butikken?

- Ja? - Verkstedet!
- Å ja, javel! Har du det enda?
- Ja da!
- Kan du drive det da?
- Ja, det kan jeg vel. Hva skulle vi ellers leve av?
- Nei. Men har du lært noe da?
- Ja, det har jeg da. Og så har jeg jo Nolte. Ja, Nolte er hos
urmaker altså. Og jeg står i butikken, - Javisst, ja.

* Ja, nå må jeg nok gå. Herrejesus! klokken er over ni! Adjø da!

SC, 5) Han gikk ut på kjøkkenet og spiste. Så gikk han inn igjen i stuen. Her satt han altså og var hjemme - hjemme igjen. Underlig var det. Men han hadde ikke tenkt seg det sånn,

Stuen var nok den samme på en måte - den gamle sofaen og bordet og de gamle stolene var der. Ellers var det nye og fremmede ting: Et nytt, fint speil mellom vinduene og en stor eiketre buffét med glassruter og sølvplett. Det var ikke hans. Men det var fint. Men det var ikke hans.

Men altså, konen - hva var det med henne? - At hun var blitt eldre, ja, det var hun jo, Men hun var ikke så gammel. La se, 1914, da var hun fire og tyve, jo, hun var førti år. Men hun var da rikelig pen enda, Litt tykk - herregud.

Der gikk en skygge av angst gjennom ham - akkurat såpass at han måtte si til sig selv, at han var kommet hjem igjen. Men han hadde tenkt at det skulle ha vært annerledes.

At han var uventet, javel. Og det var **jo** svært lenge siden sist. Han hadde nok forandret seg svært, så det var ikke så lett å kjenne ham igjen. Og så det at hun hadde trodd han var død. - Men da skulle hun ha kjent ham igjen etter et øyeblikks overraskelse, og så skulle de ha omfavnet hverandre, og det skulle ha vært en høytidelig stund da far kom hjem fra krigen!

Og nettopp fordi hun trodde han var død, skulle hun jo ha blitt dobbelt glad over at han levde. Og det skulde ha vært høytidelig og festlig å sitte ved sitt eget bord med kone og barn. Riktig en feststund skulle det ha vært.

Og så hadde hun hatt det så travelt at han ikke engang hadde fått tid til å spørre etter Etti! Hun måtte jo være stor jente nå, herregud, hun måtte være - hun måtte være atten år snart!

Det var da vel ikke henne han hadde møtt i trappen? - Den unge damen som var kommet nedover mot ham med lyse silkestrømper og skinnkåpe? Og som han kjente duften av da han presset seg opp mot veggen, mens hun gikk forbi? - Umulig.

Kanskje han kunne finne et fotografi av henne? Det hang noen fotografier over sofaen. - Jo, den unge piken i konfirmasjonsskjolen måtte være Etti. Hun var pen. Rart at den voksne damen var hans datter.

Og der var han selv, midt på veggen, i uniform. Det bildet han hadde tatt på mobiliseringsdagen. Og med sørgeflor om rammen og evighetsblomster og jernkorset! - Elsket og savnet!

Han satte seg til å vente. Det hadde han lært. Vente kunne han.

Det ble lenge. Han hadde vært ute i kjøkkenet igjen og smurt seg et par brødsiver til. Litt tobakk hadde han ennå igjen.

SC, 6) Klokken seks kom Lise og begynte å stille til middag. Klokken syv kom Etti.

Hun gav et rop av forbauselse da hun så ham. Moren kom inn.

- Det er far, sa hun.

Datteren så på dem uten å forstå.

- Det er din far som er kommet tilbake fra krigen! - Hva for en krig?

- Krigen, barn! Verdenskrigen!

- Å! - men -

- Han har vært i fangenskap i Sibir. - Men du har jo alltid sagt at...

-Ja, det trodde vi jo!

- Etti! sa han og strakte armene frem mot henne.

- Goddag! sa hun. Hun blev stående og se på ham. At hun hadde en far, og at han var kommet hjem - hun hørte moren si det, og hun måtte vel vite det. Begripe det, var en annen sak.

- Skulle han nå for eksempel bo hos dem?

- Den mannen?

Moren gikk ut igjen i kjøkkenet. Så var de to alene i stuen. Det ble pinlig.

- Et øyeblikk! sa Etti og forsvant. Hun kom inn igjen med duk og tallerkener og dekket bordet.

De spiste i taushet. Etter middag gikk Etti ut; hun skulle treffe noen. De to ble sittende.

- Så du er altså kommet hjem igjen da, sa hun. Det var sant nok. Han hadde ikke noe å si til det. - Hva har du tenkt å ta deg til nå da? - Jeg fikk vel - begynne på verkstedet igjen?

- Der er ikke så meget å gjøre, sa hun. Der er ikke arbeid for flere enn to. Og Nolte har jo andel i forretningen; han er kompanjong.

Han sa ikke noe til dette heller. Han sa ikke at det var hans verksted. For det var lenge siden. Og det var vel ikke sikkert at han dugde til det heller nå - hadde vel ikke hender til slikt puslearbeid. Han fikk vel se til å søke seg noe annet.

- Hva mente du jeg skulle ta meg til? sa han.

- Ja, det må Gud vite. Her er bare arbeidsløshet og dyrtid. Alle folk går ledige. Og det er så dyrt å leve, så fryktelig dyrt, at jeg og Etti knapt nok vet å greie oss. Så hvis du ikke kan få noe arbeid, så vet ikke jeg -.

Fru Hempel tok frem noe tøy og begynte å lappe på det. Klokken ble ni. Hun begynte å gjespe.

- Jeg får vel reie opp en seng til deg, sa hun.

Hun gikk inn i soveværelset og kom tilbake med et teppe og lakener og hodepute og begynte å reie opp på sofaen. - Skal jeg ligge her? spurte han. - Ja? Inne i soveværelset ligger jo jeg og Etti.

DELT-II, Lørdag 21. mai, HELT-II, 15. juni

TEMA: Litteratur-forståelse, sjanger: Novelle.

Tekst: **Den savnede** (1931), forf. Arnulf Øverland. (tekst vedlagt)

Arnulf Øverland (1889 – 1968) https://no.wikipedia.org/wiki/Arnulf_%C3%98verland

Vi tenker oss at tolkingen er laget av en dyktig student

TOLKING: «DEN SAVNEDE», novelle. I: *Gud plantet en have* 1931.

Sammendrag: Fru Hempel (Lise) og datter Etti har levd alene i 15 år da faren plutselig kommer hjem etter å ha vært borte i 15 år i fangenskap etter første verdenskrig. Lise har trodd han var død, men hun har greid seg bra sammen med dattera og startet et verksted og hatt hjelp fra en mann.

Farens hjemkomst vekker mer overraskelse og problem enn glede. Mor og datter har etablert seg, kan hende også med en «ste-far»? Første samtalen mellom Lise og ektefellen er livløs og tom, morens tone er mer avvisende (usikker, nervøs) enn kjærlig. Fortellingen gir ikke svar på hvordan det går, mannen må første natten ligge i stua i sofaen. **110 ord.**

Fortellerperspektiv/synsvinkel/ tid: Tredjeperson forteller er nært inn på handlingen og forteller detaljert hvordan personene reagerer, tenker (indre tale), hva de husker, snakker om (samtaler), her er altså en **allvitende** forteller. I flere sekvenser får vi historien fra **synsvinkelen** til enten fru Hempel (se for eks. Sc. 2, de fire første linjene), eller vi hører fortellingen fra mannens synsvinkel (se nesten hele Sc. 5). Personal synsvinkelen gir fortellingen tydeligere atmosfære i dette uventete møtet mellom ektefeller.

Selve handlingen går over et tidsrom av ca. en dag, og det ligger til den interesserte leser å dikte inn noe av det som har skjedd med denne hjemkomne faren i tiden fra ca. 1915 til 1930, tiden fra en verdenskrig til de første signal på en kommende.

Handlingens struktur (oppbygging): Handlingen har flere tydelige sekvenser jeg kaller Scener (Sc. 1, 2, osv.) som veksler mellom ren fortelling og flere samtaler (dialoger). Forteller-sekvensene er noen ganger fra fortellerens synsvinkel (se spesielt Sc. 1), men flere perioder er fra morens (se spesielt Sc. 2 (begynnelsen) og Sc.3) og fra farens synsvinkel (se den lange Sc. 5). Personal synsvinkel handler mest om hva ektefellene tenker i den uventete situasjonen de er oppe i.

Fra avsnittene om fortellerperspektiv og fortellingens oppbygging går jeg til det siste og viktigste spørsmålet; har teksten et **dypere budskap**, hva har fått forfatteren til å skrive denne fortellingen?

Tema: 15 år før denne novellen er skrevet ligger første verdenskrig, og Øverland kan ha fulgt godt med hva som hender ute i Europa når novellen er skrevet rundt 1930-tallet. Fakta er at

mange (soldater) kom *ikke* hjem igjen etter verdenskrigen, andre kom etter en tid, noen etter mange, mange år. Summen av alt er selvsagt at krig gjør noe både med mennesker og samfunnet generelt, og krig er noe ingen bør starte, ingen bør støtte og ingen ønske seg. Novellen her presenterer en trist og tragisk konsekvens av krigen – et eksempel på at «slik kan det gå», og tekstens «stemme» (tema) er ***en advarsel til verdenssamfunnet at krig er ikke veien, ikke løsningen.*** Noen lesere vil kanskje gi denne familien en sjanse, hvem vet, men jeg gjør det ikke. Jeg tror ikke ektefellene finner sammen igjen.

Skand. Inst. 24. mai-2016 Professor H. Nilsen